

Executive summary

Povzetek

Med več kot 100 kazalniki v tem poročilu jih je bilo dvanajst določenih za glavne kazalnike. Njihov namen je zagotoviti splošno sliko o tem, ali je EU dosegla napredek pri trajnostnem razvoju glede na cilje, opredeljene v strategiji EU za trajnostni razvoj. Ocena napredka od leta 2000, ki je temeljila na teh glavnih kazalnikih, kaže precej mešano sliko, kot je prikazano v spodnji preglednici.

Preglednica 0.1: Ocena sprememb glavnih kazalnikov trajnostnega razvoja (EU-27, od leta 2000) ⁽¹⁾

Področje kazalnikov trajnostnega razvoja	Glavni kazalnik	Ocena spremembe v EU-27
Socialno-ekonomski razvoj	Realni BDP na prebivalca	
Trajnostna poraba in proizvodnja	Produktivnost virov	
Socialna vključenost	Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti (*)	
Demografske spremembe	Stopnja zaposlenosti starejših delavcev ⁽²⁾	
Javno zdravje	Pričakovana življenjska doba ob rojstvu (**)	
Podnebne spremembe in energija	Emisije toplogrednih plinov	
	Delež energije iz obnovljivih virov v končni bruto porabi energije (**)	
	Poraba primarne energije	
Trajnostni promet	Poraba energije v prometu glede na BDP	
Naravni viri	Indeks pogostih vrst ptic	
	Ulovi rib iz staležev zunaj varnih bioloških meja	
Globalno partnerstvo	Uradna razvojna pomoč (**)	
Dobro upravljanje	[Ni glavnega kazalnika]	:

(*) Od leta 2008

(**) Od leta 2004

Na naslednjih straneh je podana podrobnejša ocena ključnih trendov, ugotovljenih od leta 2000, ki dopolnjuje analizo glavnih kazalnikov trajnostnega razvoja.

⁽¹⁾ Razlaga metode ocenjevanja in pomen vremenskih simbolov sta navedena v uvodu.

⁽²⁾ Zaradi spremembe metodologije ocena kazalnika ni primerljiva s prejšnjimi

Povzetek

izdajami poročila o spremljanju. Za podrobnosti glej poglavje „Demografske spremembe“ v tem poročilu.

Ali je EU na poti k trajnostnemu razvoju?

Ključni trendi na področju socialno-ekonomskega razvoja

Realni BDP na prebivalca – znaki rahlega okrevanja?

- Med letoma 2000 in 2012 se je **realni BDP** na prebivalca v EU v povprečju povečal za 0,9 % na leto. V obdobju 1995–2007, tj. pred začetkom gospodarske krize, se je BDP na prebivalca v EU stalno povečeval s povprečno letno stopnjo 2,4 %.
- Realno gospodarstvo se je leta 2008 znašlo v finančni in gospodarski krizi, BDP na prebivalca pa se je leta 2009 zmanjšal za 4,8 % (v primerjavi z letom 2008). Hitro izvajanje fiskalnih spodbud in drugi ukrepi politike na nacionalni ravni in ravni EU so zajezili najhujše učinke krize ter v letih 2010 in 2011 stabilizirali BDP na prebivalca.
- Leta 2012 se je BDP zaradi šibkega okrevanja ponovno zmanjšal za 0,6 % v primerjavi z letom 2011.

Recesija še naprej negativno vpliva na naložbeno ozračje v EU.

- Med letoma 2003 in 2007 so se **naložbe** (kot delež BDP), ki so sledile gospodarskemu ciklusu, rahlo povečale. Ker se je zaradi pretresov na finančnih trgih in gospodarske krize porušilo zaupanje gospodinjestev in podjetij, so začele naložbe naglo upadati. Nagel upad naložb na najnižjo raven v desetletju za približno 19 % med letoma 2009 in 2011 je bil predvsem posledica rezov v poslovnem sektorju.
- Med letoma 2000 in 2012 je **raven prihrankov gospodinjestev** v EU sledila gospodarskemu ciklusu. Prihranki gospodinjestev so se med gospodarskim vzponom v obdobju 2003–2007 zmanjšali, vendar pa se je ta trend z gospodarskim pretresom in večjo tržno negotovostjo po krizi obrnil. Kljub znaku rahlega gospodarskega okrevanja je začela raven prihrankov gospodinjestev po letu 2009 ponovno padati.

Ali je gospodarstvo EU postalo bolj konkurenčno in inovativno?

- Stalno povečevanje **produktivnosti dela** med letoma 2000 in 2007 se je ustavilo z upočasnitvijo gospodarske dejavnosti leta 2008 in 2009. Čeprav se je produktivnost leta 2010 povečala in se je njena rast v naslednjih letih nadaljevala, bo dolgoročno izboljšanje odvisno od prihodnjih prilagoditev trga dela. To bi lahko vključevalo spremembe v pretoku delavcev med državami, sektorji in regijami ali prilagajanje plač različnim pogojem na trgu dela.
- V obdobju 2000–2007 so skupni **izdatki za raziskave in razvoj** ostali precej stabilni in so znašali 1,85 %. Kazalnik je ostal neobčutljiv na kratkoročne učinke gospodarske krize. V letih 2008 in 2009 se je celo rahlo povečal, nato pa se je v naslednjih dveh letih ustalil pri 2 %. To je bilo predvsem posledica vladnih prizadevanj za podporo gospodarske rasti s povečanjem izdatkov za raziskave in razvoj.
- **Energetska intenzivnost** v EU se je med letoma 2003 in 2009 stalno zmanjševala, nato je leta 2010 sledil preobrat, leta 2011 pa pospešeno upadanje. Pozitivni trend se je pojavil zaradi popolne neodvisnosti bruto nacionalne porabe energije od gospodarske rasti.

Omejeno okrevanje trga dela

- Stopnja zaposlenosti v EU se je povečala s 66,6 % leta 2000 na 70,3 % leta 2008. Rast se je ustavila leta 2009, ko je gospodarska recesija podaljšala stagnacijo trga dela in je stopnja zaposlenosti do leta 2012 ostala okoli 68,5 %. To je EU onemogočilo doseganje cilja glede 75-odstotne stopnje zaposlenosti iz strategije Evropa 2020.
- Med letoma 2000 in 2007 so se **regionalne razlike v zaposlenosti** v EU zmanjšale za 2,1 odstotne točke. Napredek je izničila gospodarska kriza, ki je postopoma vrnila regionalne neenakosti v zaposlenosti na ravni iz leta 2000 (13,3 % leta 2012). Pozitivna stran tega je, da so se razlike med spoloma pri regionalnem zaposlovanju zmanjšale na najnižjo stopnjo v desetletju, tj. na 5,6 odstotne točke.
- Na splošno se je med letoma 2001 in 2004 **skupna stopnja brezposelnosti** v EU povečala. V naslednjih štirih letih (2005–2008) se je stopnja brezposelnosti stalno zmanjševala in leta 2008 dosegla najnižjo raven, tj. 7,1 %. Tem izboljšavam je sledilo hitro povečanje in leta 2012 je stopnja brezposelnosti v EU dosegla rekordnih 10,5 %.

Ključni trendi na področju trajnostne porabe in proizvodnje

Popolna neodvisnost porabe snovi od gospodarske rasti?

- Leta 2011 je lahko EU za vsak kilogram porabljene snovi ustvarila tržno vrednost 1,60 EUR. To je pomenilo precejšnje izboljšanje **produktivnosti virov** od leta 2000, ko je bilo iz enake količine virov ustvarjenih samo 1,34 EUR na kg.
- Do tega povečanja učinkovitosti je prišlo zato, ker se je BDP povečeval hitreje kot **domača poraba snovi**, zlasti pred začetkom gospodarske krize. Od leta 2007 se je poraba virov v EU močno zmanjšala, zaradi česar so stopnje domače porabe snovi celo nižje kot pred desetimi leti. Vendar pa oživitev gospodarstva kaže na obračanje trenda leta 2011.
- Ta različna trenda, tj. naraščanje BDP in upadanje domače porabe snovi, kaže na popolno neodvisnost gospodarske rasti od porabe virov v EU med letoma 2000 in 2011. Vendar pa ni jasno, ali je to dejanski preobrat v vzorcih rabe virov ali zgolj odraz učinka gospodarske krize na industrije, ki temeljijo na intenzivni rabi virov, kot je na primer gradbeništvo.

Izboljšave na področju obdelave odpadkov in emisij onesnaževal

- Prakse **obdelave odpadkov** so se v EU od leta 2000 precej izboljšale. Odlaganje odpadkov na odlagališčih, ki je okolju najmanj prijazna metoda odlaganja, je bilo postopoma nadomeščeno s sežiganjem odpadkov ter, v večjem obsegu, z recikliranjem in kompostiranjem. Leta 2011 je bilo okoli 40 % komunalnih odpadkov recikliranih ali kompostiranih.
- Pri obdelavi odpadkov obstajajo v EU velike razlike. Leta 2011 je bilo odlaganje na odlagališčih glavni način odlaganja odpadkov v Bolgariji, na Hrvaškem in v Romuniji (več kot 90 %), medtem ko je bil v Nemčiji, na Nizozemskem in Švedskem ta delež pod 1 %.
- Do podobnih izboljšav je prišlo pri **emisijah v zrak** snovi, ki povzročajo zakisljevanje, in predhodnikov ozona. Stalno upadanje od leta 1990 je omogočilo EU-27 doseganje ciljev glede emisij žveplovih oksidov (SO_x) in nemetanskih hlapnih organskih spojin (NMVOC) do leta 2011. Vendar pa je 12 držav članic za vsaj eno od štirih onesnaževal sporočilo emisije, višje od njihovih nacionalnih zgornjih mej.

Ni jasnega trenda k bolj trajnostnim vzorcem porabe

- **Poraba električne energije v gospodinjstvih** se je od leta 1990 skoraj neprekinjeno povečevala. Ta trend je bil predvsem posledica povečanja števila gospodinjstev in sprememb njihovih vzorcev porabe, s čimer so bile presežene izboljšave učinkovitosti na področju elektronskih naprav. Ta pojav je znan kot „povratni učinek“. V nasprotju z drugimi kazalniki porabe v tem poročilu se je poraba električne energije v gospodinjstvih izkazala za precej neobčutljivo na gospodarsko krizo, saj je bilo od leta 1990 veliko zmanjšanje porabe električne energije prvič opaženo šele leta 2011.
- Podobno se od leta 1990 povečuje tudi **končna poraba energije** v EU. Vendar pa je leto 2005 pomenilo preobrat, saj se je poraba energije stabilizirala in se nato v naslednjih letih zmanjševala. Krčenja v gospodarstvu EU v letih 2009 in 2011 so prispevala k upadu, tako da je končna poraba energije leta 2011 dosegla ravni iz obdobja pred letom 2000.
- Ker poraba električne energije v gospodinjstvih in končna poraba energije kažeta različne trende, zlasti od leta 2005, ni mogoče ugotoviti, ali so vzorci porabe v EU postali bolj trajnostni.

Okolju prijaznejši načini proizvodnje

- Nasprotno pa so se načini proizvodnje v EU v zadnjih letih izboljšali. Število organizacij, ki izvajajo potrjene sisteme okoljskega ravnanja v skladu s **sistemom za okoljsko ravnanje in presojo (EMAS)**, se od leta 2003 povečuje. Leta 2013 je bilo povečanje, izraženo v številu organizacij, registriranih v sistemu EMAS, na milijon prebivalcev, zlasti visoko na Cipru, v Avstriji, Španiji, Italiji, Nemčiji in na Danskem.
- Podobno kmetijske prakse v EU od leta 2005 postajajo vedno bolj trajnostne, kar se kaže v povečanju deleža **ekološkega kmetovanja**. Ta dinamični razvoj se kaže tudi v povečevanju prodaje ekoloških proizvodov na živilskem trgu EU.

Ključni trendi na področju socialne vključenosti

Število ljudi, ki so izpostavljeni tveganju revščine ali socialne izključenosti, se je od leta 2008 povečalo.

- Med letoma 2008 in 2012 je število **ljudi, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti**, naraslo za 8,7 milijona, in sicer s 115,7 milijona na 124,4 milijona. To število se je med letoma 2005 in 2009 zmanjševalo. Vendar pa je z začetkom gospodarske krize ponovno začelo naraščati.
- 124,4 milijona ljudi, ki so bili v EU leta 2012 izpostavljeni revščini in socialni izključenosti, predstavlja 25-odstotni delež celotnega prebivalstva. To pomeni, da se je ena četrtnina prebivalcev EU soočala z vsaj eno obliko revščine, zajeto v glavni kazalnik za to področje, in sicer s finančno revščino, hudim materialnim pomanjkanjem in pomanjkanjem dostopa do zaposlovanja. Trenutne stopnje revščine in socialne izključenosti ogrožajo cilj strategije Evropa 2020 za odpravo revščine, katerega namen je odpraviti tveganje revščine in socialne izključenosti za vsaj 20 milijonov ljudi do leta 2020.

Povečevanje finančne revščine in slabšanje življenjskih pogojev

- Število ljudi, ki so izpostavljeni **tveganju revščine po socialnih transferjih**, se je povečalo z 80,7 milijona leta 2008 na 85,3 milijona leta 2012. V nasprotju z glavnim kazalnikom se je to število od leta 2005 skoraj stalno povečevalo, celo pred gospodarsko krizo, po letu 2009 pa se je povečevanje še pospešilo. Finančna revščina je najpogostejša oblika revščine v EU in leta 2012 je prizadela 17,1 % celotnega prebivalstva EU.
- Število ljudi, ki živijo v **hudem materialnem pomanjkanju**, se je od leta 2008 do leta 2012 znatno povečalo, in sicer z 41,4 milijona na 51 milijonov. Vendar pa trend ni bil stalen in leto 2009 je pomenilo pomemben preobrat. Čeprav se je število ljudi, ki živijo v hudem materialnem pomanjkanju, med letoma 2005 in 2009 močno zmanjšalo za skoraj 12 milijonov, je od takrat ponovno naraslo za 11,2 milijona, kar pomeni, da je leta 2012 v hudem materialnem pomanjkanju živelo 10,3 % prebivalcev EU.
- Med letoma 2005 in 2012 je dohodkovna neenakost ostala skoraj nespremenjena. Leta 2012 je najbogatejših 20 % prebivalstva EU zaslužilo več kot 38 % nacionalnega ekvivalentnega dohodka in tako približno petkrat več kot najrevnejših 20 %, katerih delež je znašal nekoliko manj kot 8 %.

Ni jasnega trenda k bolj trajnostnemu trgu dela.

- Število ljudi, ki živijo v gospodinjstvih z **zelo nizko delovno intenzivnostjo**, se je med letoma 2008 in 2012 povečalo, in sicer s 34,3 milijona na 36,9 milijona. V skladu z drugimi kazalniki, povezanimi z revščino, se je to število med letoma 2006 in 2009 zmanjšalo, vendar se je nato spet povečalo vzporedno z naraščajočimi stopnjami brezposelnosti, med letoma 2011 in 2012 pa upadlo za 4,1 %. Gospodarska nedejavnost znatno povečuje tveganje revščine. Leta 2012 je 9,8 % prebivalcev EU, starih od 0 do 59 let, živelo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo.
- **Stopnja dolgoročne brezposelnosti** v EU je med letoma 2004 in 2008 kazala padajoči trend. Vendar pa se je stopnja od leta 2008 povečevala in leta 2012 dosegla najvišjo vrednost doslej, tj. 4,6 %.
- Med letoma 2006 in 2011 se je **razlika v plačilu med spoloma** bistveno

Povzetek

zmanjšala. Kljub temu pozitivnemu trendu so bila leta 2011 bruto urna plačila žensk še vedno za 16,2 % nižja od bruto urnih plačil moških.

Izboljšave na področju izobraževanja

- **Delež oseb, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje**, se je od leta 2003 enakomerno zmanjševal in leta 2012 dosegel 12,8 %. Če bi se nedavni trendi nadaljevali, se zdi cilj zmanjšanja stopenj osipa na manj kot 10 % do leta 2020 dosegljiv.
- Delež prebivalcev, starih od 30 do 34 let, ki so **končali terciarno izobraževanje**, se od leta 2000 stalno povečuje. Ta trend nakazuje, da bo cilj strategije Evropa 2020, tj. povečati ta delež na vsaj 40 % do leta 2020, dosežen.
- Delež **odraslih z nizko izobrazbo** se je od leta 2000 bistveno zmanjšal. Ta trend je opazen v vseh starostnih skupinah.
- Udeležba v **vseživljenjskem učenju** se je med letoma 2003 in 2012 povečala, vendar je do povečanja prišlo predvsem med letoma 2003 in 2005, od takrat pa pri udeležbi v vseživljenjskem učenju ni bilo opaziti nadaljnjega napredka. Skandinavske države dosegajo najvišje stopnje udeležbe, medtem ko so Bolgarija, Grčija in Romunija zabeležile majhen napredek pri izboljševanju njihovih stopenj vključenosti ali pa sploh niso dosegle nobenega napredka.

Ključni trendi na področju demografskih sprememb

Gospodarska kriza ne vpliva na stopnjo zaposlenosti starejših delavcev.

- Leta 2012 je bilo zaposlenih 48,9 % **starejših delavcev**. **Stopnja zaposlenosti** se od leta 2000 rahlo in stalno povečuje. Povečevanje delovne aktivnosti starejših delavcev je stabilen trend, za katerega se zdi, da je odporen na gospodarsko krizo. Vendar pa cilj 50 %, ki je določen v lizbonski strategiji, tj. predhodnici strategije Evropa 2020, in naj bi bil izpolnjen leta 2010, še vedno ni dosežen.
- V obdobju 2000–2012 je opazno zmanjševanje razlik v zaposlenosti starejših delavcev med moškimi in ženskami. Medtem ko je stopnja zaposlenosti žensk ostala nižja kot pri moških, je bilo povišanje pri ženskah veliko višje, tj. za 14,4 odstotne točke od leta 2000 v primerjavi z 9,3 odstotne točke pri moških.

Trendi strukture prebivalstva potrjujejo demografske izzive

- Leta 2011 je bila v EU **pričakovana življenjska doba pri 65 letih** 21,3 leta za ženske in 17,2 leta za moške. Od leta 2002 se je število pričakovanih let življenja stalno povečevalo za oba spola, razlika med moškimi in ženskami pa se je zmanjšala. Ker je bila leta 2011 stopnja povečanja za ženske manjša od 1 % na leto, ni jasno, ali se bo v prihodnosti še povečala.
- Leta 2011 je bila **stopnja rodnosti** v EU 1,57 otroka na žensko. To pomeni 8-odstotno povečanje od leta 2002. Vendar pa se je leta 2011 povprečno število rojenih otrok po obdobju stabilizacije pri 1,6 otroka nekoliko zmanjšalo.
- Poleg nedavnega zmanjšanja stopnje rodnosti se je leta 2011 zmanjšala tudi **neto stopnja migracije** v EU. Ta dva padajoča trenda bi lahko privedla do pospešitve demografske spremembe z naraščajočim deležem starejših ljudi v evropskih državah.
- **Razmerje med starejšimi ljudmi in delovno sposobnim prebivalstvom** v EU se je postopoma povečevalo in leta 2012 doseglo 25,8 %. Nedavne napovedi kažejo stalno povečevanje v prihodnosti do leta 2050, ko naj bi se stopnja ustalila pri približno 55 %.

Brez bistvenih izboljšav stopenj dohodka upokojencev

- Leta 2012 je bila povprečna **stopnja dohodka upokojencev** v EU 56 % zaslužka aktivnega delovnega prebivalstva, starega od 50 do 59 let. Potem ko se je nadomestitveno razmerje bolj ali manj ustalilo pri približno 50 %, je od leta 2010 pri njem opazen trend zmernega zviševanja.
- V državah članicah EU se je razmerje med stopnjami dohodka od pokojnin starejših oseb in stopnjo dohodka od zaslužkov oseb, starih od 50 do 59 let, gibalo od 39 % na Cipru do 79 % v Luksemburgu. Med letoma 2005 in 2012 se je razlika med državami članicami nekoliko povečala.

Javne finance v EU še vedno niso okrevale.

- **Javni dolg** v EU se je od začetka gospodarske krize leta 2007 močno povečal. Po padcu pod maastrichtsko referenčno stopnjo 60 % leta 2007 (na 59 %) se je v naslednjih letih močno povečal in leta 2012 dosegel 85,3 % BDP. Stopnje javnega dolga so se v EU močno razlikovale in se gibale od 10,1 % BDP v Estoniji do 156,9 % v Grčiji.
- Eden od dejavnikov javne porabe so stroški plačil za pokojnine s strani države. Številne države članice so reformirale pokojninski sistem, da bi podaljšale **delovno življenje prebivalstva**. Med letoma 2000 in 2011 se je povprečna doba delovnega življenja v EU povečala za 1,8 leta. Leta 2011 so moški v svojem življenju delali v povprečju 37,4 leta, ženske pa 31,9 leta.

Ključni trendi na področju javnega zdravja

Izboljšave na področju pričakovane življenjske dobe ne vodijo do daljšega življenja pri dobrem zdravju

- Med letoma 2004 in 2011 se je **pričakovana življenjska doba ob rojstvu** nekoliko povečala tako za moške kot za ženske, in sicer za 0,4 % (moški) oziroma 0,3 % (ženske) na leto. V nasprotju s tem pa se **pričakovano število let zdravega življenja ob rojstvu** pri ženskah ni povečalo, pri moških pa je bilo to povečanje le rahlo.
- Višje stopnje podaljšanja pričakovane življenjske dobe in nižje stopnje povečanja števila let zdravega življenja pomenijo, da ljudje v povprečju niso dobrega zdravja in da trpijo zaradi določene vrste invalidnosti ali bolezni.

Izboljšave kazalnikov zdravja se od začetka gospodarske krize zmanjšujejo in neenakosti v zdravju ostajajo

- Med letoma 2000 in 2009 se je **umrljivost zaradi kroničnih bolezni** v EU zmanjšala s 142 na 116 na 100 000 ljudi, mlajših od 65 let. Med moškimi, pri katerih trenutno obstaja večja verjetnost smrti zaradi kronične bolezni, je bilo zmanjšanje večje (2,4 %) kot med ženskami (1,9 %), kar kaže na razlike med spoloma pri stopnjah umrljivosti. Kljub nižjim stopnjam umrljivosti zaradi kroničnih bolezni je razmerje med številom smrtnih primerov zaradi kroničnih bolezni in celotnim številom smrtnih primerov ostalo nespremenjeno. To kaže, da je zmanjšanje stopnje umrljivosti zaradi kroničnih bolezni predvsem posledica skupnega zmanjšanja stopenj umrljivosti.
- **Število smrti zaradi samomorov** se je med letoma 2000 in 2010 v povprečju zmanjšalo za 1,4 %. Vendar pa trend ni bil stalen. Med letoma 2000 in 2007 je bilo povprečno letno zmanjšanje precej večje, in sicer 2,5 %. Vendar pa se je število samomorov v letih 2008 (za 2 %) in 2009 (za dodatne 3 %) močno povečalo, nato pa se je leta 2010 ponovno zmanjšalo. Od leta 2007 se je število smrti zaradi samomorov povečalo predvsem pri moških, verjetno zaradi vpliva gospodarske krize na brezposelnost.
- Gospodarske ovire omejujejo **dostop do zdravstvenega varstva**. Po zmanjšanju med letoma 2005 in 2009 se je začel delež prebivalcev, ki si ne morejo privoščiti zdravstvene oskrbe, leta 2009 spet povečevati in leta 2011 dosegel 2,3 %. Primerjava te spremembe trenda z gospodarsko krizo in še vedno obstoječimi neenakostmi pri dostopu do zdravstvenega varstva na podlagi dohodka kaže, da

se je zaradi gospodarskih ovir zmanjšal dostop do zdravniške oskrbe.

Nikakršne ali nezadostne izboljšave dejavnikov zdravja, kot sta proizvodnja strupenih kemikalij in izpostavljenost onesnaženosti zraka

- **Proizvodnja strupenih kemikalij** v EU se je med letoma 2002 in 2007 nekoliko povečala, vendar je v letih 2008 in 2009 močno upadla zaradi gospodarske krize. Dve leti pozneje (leta 2011), tj. po okrevanju evropskega trga, se je proizvodnja ponovno ustalila na prejšnji visoki stopnji. Začasen padec je zato mogoče pojasniti s stagnacijo gospodarstva, ki je vodila do manjše industrijske proizvodnje med gospodarsko krizo.
- Med letoma 2000 in 2011 se je **izpostavljenost mestnega prebivalstva onesnaženosti zraka s trdnimi delci** zmanjšala za 1 mikrogram na kubični meter in leta 2011 dosegla stopnjo 27 mikrogramov na kubični meter. Vendar pa je zaradi velikih sprememb iz leta v leto težko ugotoviti kakršen koli jasen trend. Cilja za leto 2010, tj. zmanjšati emisije na 20 mikrogramov, ni bilo mogoče doseči. Leta 2010 so emisije trdnih delcev znašale 26 mikrogramov na kubični meter, kar je 6 mikrogramov več od cilja.
- Skupna **izpostavljenost mestnega prebivalstva onesnaženosti zraka z ozonom** se je med letoma 2000 in 2011 povečala na povprečno letno stopnjo 1,7 %. Vendar pa je bil ta razvoj začasen zaradi vpliva vremena na koncentracije ozona in velikih razlik med državami.

Ključni trendi na področju podnebnih sprememb in energije

Emisije toplogrednih plinov v EU so se sicer zmanjšale, vendar globalna temperatura še vedno narašča

- **Emisije toplogrednih plinov** v EU so se od leta 1990 močno zmanjšale. Do največjega zmanjšanja je prišlo v začetku 90. let prejšnjega stoletja ter med letoma 2007 in 2011. Cilj strategije Evropa 2020, tj. do leta 2020 zmanjšati emisije toplogrednih plinov za 20 % v primerjavi z ravnmi iz leta 1990, je zagotovo dosegljiv.
- Največje zmanjšanje je bilo doseženo v predelovalni industriji, gradbeništvu in energetiki. Emisije so se zmanjšale tudi v sektorju odpadkov in kmetijskem sektorju, vendar je njun delež v celotnem zmanjšanju manjši. Edini sektor, v katerem se emisije povečujejo, je prometni sektor. Zlasti hitro se povečujejo emisije iz mednarodnega letalskega in pomorskega prometa. Tudi emisije iz notranjega prometa ostajajo višje kot leta 1990, vendar se od leta 2007 zmanjšujejo.
- Zmanjševanje emisij toplogrednih plinov v EU se prekomerno nadomešča z naraščajočimi svetovnimi emisijami. Koncentracije toplogrednih plinov v ozračju se povečujejo. Kljub časovnemu zamiku med emisijami in povišanjem temperature podatki o **povprečni globalni temperaturi** že kažejo na trend naraščanja. Segrevanje se v zadnjih štirih desetletjih stalno povečuje.

Ni jasnega trenda k manjšim energetskim potrebam

- Po bolj ali manj stalnem povečevanju med letoma 1990 in 2006 je **primarna poraba energije** v EU leta 2011 padla na ravni iz leta 1990. Vendar pa ta trend ni bil stalen. Ni še jasno, ali se bo zmanjševanje nadaljevalo tudi, ko bo gospodarska rast v EU spet hitrejša.
- Leta 2011 je EU **uvozila več kot polovico energije**. Od začetka 90. let prejšnjega stoletja se je delež skupnih potreb po energiji, zagotovljeni z uvozom iz držav, ki niso članice EU, skoraj vsako leto povečal. Od leta 2006 je ta delež še vedno nekoliko višji od 50 %.

Hitra širitev obnovljivih virov energije, zlasti v elektroenergetskem sektorju

- Energija, proizvedena iz biomase, vetra, sončne in zemeljske toplote, pomaga pokrivati vedno večji delež končnega povpraševanja po energiji v EU. Vse države članice so med letoma 2005 in 2011 povečale **delež obnovljivih virov energije**. Medtem ko je prispevek biomase daleč največji, se vetrna in sončna energija najhitreje širita.
- Prodor obnovljivih virov energije je največji v elektroenergetskem sektorju, v katerem so obnovljivi viri leta 2011 pokrivali petino bruto proizvodnje električne energije.
- V nasprotju s tem pa se je delež obnovljivih virov, ki se uporabljajo v **prometu**, leta 2011 zmanjšal v primerjavi s predhodnim letom. Vendar je to posledica statističnih prilagoditev, ki izključujejo biogoriva, ki niso certificirana kot trajnostna. Podatki za leto 2010 kažejo, da EU ni dosegla vmesnega cilja v zvezi s povečanjem rabe obnovljivih virov energije v prometu.

Ključni trendi na področju trajnostnega prometa

Poraba energije v prometu ni popolnoma neodvisna od gospodarske rasti

- **Poraba energije v prometu na enoto BDP** se je od leta 2000 zmanjšala za 8,3 %. Ta trend je nekoliko močnejši od začetka gospodarske krize, saj je okoljski element tega kazalnika, tj. poraba energije v prometu, po letu 2007 upadal štiri leta zapored. Skupno se je poraba energije v prometu med letoma 2000 in 2011 povečala za 6,7 %, medtem ko je bila gospodarska rast hitrejša, in sicer 16,5-odstotna.
- Ta sovpadajoča trenda, tj. naraščanje porabe energije in (še močnejša) rast BDP, pomenita relativno neodvisnost porabe energije v prometu od gospodarske rasti v EU v obdobju 2000–2011. V letih 2010 in 2011 je bilo na letni ravni mogoče opaziti popolno neodvisnost (tj. zmanjšanje porabe energije v prometu v času gospodarske rasti). Vendar pa je vprašanje, ali je to stalen trend ali zgolj posledica gospodarske krize.

Brez večjih sprememb načinov prevoza in mobilnosti

- Razlike v učinkovitosti prevoza med različnimi načini prevoza niso velike. **Modalna porazdelitev potniškega prometa** v letu 2011 je ostala zelo podobna ravnem iz leta 2000. V **tovornem prometu** so od leta 2009 opazne manjše spremembe, saj železnica spet pridobiva svoj izgubljeni delež od cestnega prevoza. Zato se tudi modalni deleži tovornega prometa približujejo ravnem iz leta 2000. Vendar pa so lahko te majhne spremembe nastale tudi zaradi metodoloških razlogov.
- Čeprav pri modalni porazdelitvi ni opaziti velikih sprememb na ravni EU, se deleži vsakega načina prevoza med državami članicami močno razlikujejo. Medtem ko je imel cestni prevoz leta 2011 prevladujoči delež tako v potniškem kot v tovornem prometu, je imela železnica v nekaterih državah, kot so na primer baltske države, visoke deleže v tovornem prometu v višini več kot 30 %.
- Ni bilo ugotovljenega znatnega učinka ločevanja med obsegom tovornega prometa in BDP. Kriza je močno vplivala tako na BDP kot na obseg prometa, pri čemer je bil vpliv na slednjega večji. Od leta 2009 številke kažejo rahlo okrevanje. Vendar pa še ni mogoče ugotoviti, ali to predstavlja ločevanje.

Negativni vplivi prometa se še vedno niso zmanjšali

- Od leta 2000 še vedno ni prišlo do skupnega zmanjšanja **emisij toplogrednih plinov v prometu**. Čeprav se emisije od leta 2007 zmanjšujejo zaradi gospodarske recesije, ta padec ni izničil prejšnjih povečanj emisij.
- **Število smrtnih žrtev** v prometnih nesrečah se od leta 2000 stalno zmanjšuje. Vendar pa je bil leta 2010 dosežen cilj, tj. samo 27 000 žrtev prometnih nesreč. Zato so za doseganje cilja za leto 2020, tj. manj kot 15 500 smrtnih žrtev, potrebna dodatna prizadevanja.

Ključni trendi na področju naravnih virov

Ali EU izgublja svoj naravni kapital?

- Med letoma 2000 in 2011 je bil **indeks za pogoste vrste ptic** razmeroma stabilen, vendar pa so v populacijah ptic, ki živijo na kmetijskih območjih, in gozdnih ptic opazni bolj polarizirani trendi. Medtem ko se je indeks za gozdne

ptice v tem obdobju povečal za 9,7 odstotne točke, se je indeks za ptice, ki živijo na kmetijskih območjih, znižal za 5,6 odstotne točke.

- Zmanjšanje števila ptic, ki živijo na kmetijskih območjih, v severni in zahodni Evropi je predvsem posledica sprememb načinov kmetovanja, intenzifikacije in specializacije. Glavni spodbujevalci so zagotavljanje škodljivih subvencij, pomanjkanje spodbud za ohranjanje kmetijskih zemljišč z visoko naravno vrednostjo (kmetijska območja, ki podpirajo veliko raznovrstnost vrst in habitatov in/ali vrst, katerih ohranitev je ogrožena) in naraščanje uporabe biomase za proizvodnjo obnovljive energije.
- Skupni **ulovi rib iz staležev zunaj varnih bioloških meja** so se v obdobju 2000–2010 zmanjšali za 23,1 odstotne točke. Vendar pa se letne vrednosti od leta 2002 do leta 2010 gibljejo okoli povprečja v višini 16,3 %, kar je precej nad varnimi biološkimi mejami. Tako je celotni ribji stalež še naprej ogrožen zaradi prelova v severovzhodnem Atlantiku.

Zmanjševanje ribiške flote: koristno za okolje in obalno gospodarstvo

- Velikost **ribiške flote EU** (glede na moč motorja) se je od leta 2007 do leta 2012 v povprečju zmanjšala za 2,4 % na leto. Vendar pa je za učinkovito prilagoditev zmogljivosti flote potrebnih več prizadevanj in političnih reform, kar bi vodilo do bolj trajnostnega upravljanja ribjih staležev in boljših gospodarskih pogojev za aktivne ribiče.

Črpanje vode blizu trajnostnim ravnam

- Skupno **črpanje vode se je v zadnjem desetletju zmanjšalo** v večini evropskih regij z izjemo jugozahodne Evrope, kjer ostaja nespremenjeno. Države, kot so Litva, Romunija in Belgija, so dosegle precejšen napredek k bolj trajnostnemu upravljanju voda.

Urbanizacija in promet vodita k nadaljnemu izkoriščanju zemljišč v EU

- Leta 2012 so pozidana območja predstavljala 4,6 % zemljišč v EU. Stalno krčenje polnaravnih in obdelovalnih zemljišč v EU je večinoma posledica naraščajočih stanovanjskih potreb in gospodarskih dejavnosti na mestnih območjih ter vedno večje širitve območij omrežja v obalnih conah.

Ključni trendi na področju globalnega partnerstva

Uradna razvojna pomoč se zmanjšuje in EU ne dosega svojih ciljev

- Med letoma 2004 in 2012 se je celotna **uradna razvojna pomoč (URP)** EU, izražena kot delež bruto nacionalnega dohodka (BND), povečala za 0,05 odstotne točke in leta 2012 dosegla 0,39 % ⁽³⁾.
- Vendar pa se je celotna URP EU v obdobju 2010–2012 zmanjšala zaradi proračunskih omejitev, ki so bile posledica gospodarske in finančne krize. Podoben trend je bil ugotovljen za druge glavne donatorje.
- EU ni dosegla skupnega vmesnega cilja za leto 2010, da za URP nameni 0,56 % BND. Če se bo rast nadaljevala z enako hitrostjo kot med letoma 2004 in 2012, EU ne bo dosegla dolgoletnega skupnega cilja za leto 2015, da za uradno razvojno pomoč nameni 0,7 % BND.

Povečanje deleža financiranja EU za razvoj držav v razvoju

- **Financiranje držav v razvoju** s strani držav članic EU-15 se je med letoma 2000 in 2011 v povprečju povečalo za 4,6 %. Kljub temu pozitivnemu splošnemu trendu je mogoče opaziti nihanja, ki lahko ustvarijo nepredvidljivost za države v razvoju, ki so še posebej odvisne od zunanje finančne pomoči.
- Od leta 2000 se je **delež URP za najmanj razvite države in druge države z nizkim dohodkom** povečal, pri čemer je bilo leta 2011 tem državam namenjenih 52,5 % uradne razvojne pomoči EU-15.
- **Neposredne tuje naložbe** so bistveno dopolnilo razvojnih prizadevanj. Vendar pa so se neposredne tuje naložbe EU-15 v najmanj razvite države in druge države z nizkim dohodkom v obdobju od leta 2000 do leta 2011 v povprečju zmanjšale za 3,4 %, tj. s 3,2 % skupnih neposrednih tujih naložb leta 2000 na 2,2 % leta 2011.

Povečanje uvoza EU iz držav v razvoju

- **Uvoz iz držav v razvoju** v EU se je med letoma 2000 in 2012 v povprečju povečal za 7,8 % na leto; delež uvoza iz držav v razvoju v skupnem uvozu EU se je povečal s 35,2 % leta 2001 na 47,2 % leta 2012.
- Uvoz iz Kitajske je bil največji posamični dejavnik pri tem trendu. Njegov delež v skupnem uvozu EU iz držav v razvoju se je s 24 % leta 2000 povečal na 35 % leta 2012. V absolutnem smislu je obseg uvoza iz Kitajske leta 2012 za več kot trikrat presegel obseg iz leta 2000.
- Povečal se je tudi **uvoz iz najmanj razvitih držav**, vendar je stopnja rasti v povprečju predstavljala samo približno tretjino stopnje rasti uvoza iz vseh držav v razvoju v EU. Leta 2012 je uvoz iz najmanj razvitih držav še vedno predstavljal manj kot 2 % celotnega uvoza EU.

Manjša razlika pri emisijah CO₂ zaradi povečanja emisij v državah v razvoju

- Čeprav se je v desetletju od leta 2000 do leta 2011 razlika med EU in državami v razvoju pri **emisijah CO₂ na prebivalca** zmanjšala, so emisije v EU še vedno

Povzetek

7,4 % na prebivalca, tj. 2,6-krat višje od povprečja držav v razvoju, ki je 2,9 tone na prebivalca.

- Razlika se je zmanjšala predvsem zaradi povečanja emisij v državah v razvoju in finančne krize, ki je privedla do nižjih emisij CO₂ na prebivalca v EU.

(³) Začasni podatki za leto 2012

Ključni trendi na področju dobrega upravljanja

Trendi so na področju usklajenosti in učinkovitosti politike pozitivni, vendar je zaupanje javnosti manjše.

- Manj kot polovica državljanov EU **zaupa trem glavnim institucijam EU**. Leta 2012 je med temi institucijami največ zaupanja užival Evropski parlament (44 % državljanov je navedlo, da mu zaupa), sledila pa sta mu Evropska komisija (40 %) in Svet EU (36 %). Zaupanje državljanov v politične institucije na vseh političnih ravneh je na splošno majhno, zlasti v zvezi s političnimi strankami in institucijami na nacionalni ravni (samo 15 % jih na primer zaupa političnim strankam in 27 % zaupa nacionalnim vladam).
- Med letoma 2007 in 2012 se je število novih **kršitev, povezanih z enotnim trgom**, zmanjšalo za 38 %. To število se zmanjšuje predvsem od leta 2010. Davki in okoljska vprašanja predstavljajo dve največji skupini primerov kršitev, povezanih z enotnim trgom, po sektorjih politike; novembra 2012 so predstavljali 44 % vseh nerešenih primerov kršitev.
- Po znatnem zmanjšanju **zaostanka pri prenosu prava EU o enotnem trgu** od leta 2000 je novembra 2012 zaostanek dosegel novo najnižjo vrednost, tj. 0,6 %. Na podlagi pregleda notranjega trga je bil zaostanek pri prenosu promoviran kot „najboljši rezultat doslej“ in je bil za 0,4 odstotne točke manjši od cilja za prenos pravil enotnega trga, ki je bil 1 %.

Spletna interakcija državljanov z vladami je vse pogostejša, vendar se udeležba na volitvah zmanjšuje

- **Spletna interakcija državljanov z javnimi organi** v EU se je med letoma 2008 in 2012 povečala za 8 odstotnih točk. Po rahlem upadu leta 2011 so se internetne interakcije z javnimi organi ponovno povečale in leta 2012 dosegle 44 %. Ta trend deloma kaže na splošno povečanje uporabe interneta v EU.
- Med letoma 2000 in 2012 se je **volilna udeležba** na nacionalnih parlamentarnih volitvah v EU zmanjšala za 1,5 odstotne točke. Padajoči trend je opazen tudi pri udeležbi na volitvah v parlament EU.

Premik od davkov na delo k davkom na energijo in okoljskim davkom ni bil dosežen

- **Razmerje med davki na delo in okoljskimi davki** v EU se je od leta 2000 do leta 2011 povečalo za 10,1 %. V tem obdobju se je delež okoljskih davkov pri skupnih dohodkih iz davkov in socialnih prispevkov v primerjavi z davki na delo zmanjšal. Ta trend je v nasprotju s cilji strategije EU za trajnostni razvoj in strategije Evropa 2020, saj obe zahtevata premik od davkov na delo k davkom na energijo in okoljskim davkom (okolju prijaznejši sistem obdavčitve).
- Podobno se je znižala tudi **implicitna davčna stopnja za energijo** v EU. Vendar pa je bilo to znižanje manjše, tj. samo za 1,6 % od leta 2000 do leta 2011. Znižanje implicitne davčne stopnje za energijo kaže na znižanje dejanske davčne obremenitve za energijo v primerjavi s potencialno obdavčljivo osnovo.

Vplivi svetovne gospodarske in finančne krize na ključne trende

Kazalniki, predstavljeni v tem poročilu, kažejo precej mešano sliko. Poleg tega ovire, ki jih je povzročila gospodarska kriza, otežujejo sprejemanje celovitih zaključkov glede tega, ali je EU na poti k trajnostnemu razvoju.

Zaradi svetovne gospodarske in finančne krize, ki se je začela konec leta 2007, je EU leta 2008 zašla v recesijo. Konec leta 2013, ko je bilo to poročilo v zaključni fazi, je bila rast gospodarstva EU še vedno počasna. Kriza ima močan vpliv in daleč presega zgolj gospodarstvo, saj vpliva tudi na številne družbene in okoljske trende, analizirane v tej publikaciji. Ta del vključuje povzetek prizadetih področij v obdobju, ki se je začelo leta 2007 in po možnosti sega v obdobje 2011/2012. Čeprav v tem trenutku to še ni jasno, bi lahko imele nekatere posledice, kot so nižje stopnje naložb, dolgoročne in trajne spremljajoče učinke, ki bodo postali očitni šele v poznejših poročilih.

Likvidnostne težave v bančnem sektorju, ki so se začele leta 2007, so privedle do pritiska na kredite in padajoče cene premoženja, kar je povzročilo manjše povpraševanje potrošnikov, povečanje „prihranka gospodinjestev“, zmanjšanje „naložb“ podjetij in gospodinjestev, padec v mednarodni trgovini (ki se izraža v kazalniku „uvoz iz držav v razvoju“) ter znižanje „realnega BDP na prebivalca“. Stopnje „javnega dolga“ so se občutno zvišale. „Zaposlovanje“ je upadlo zlasti med mladimi, moški pa so bili bolj prizadeti kot ženske („zaposlenost žensk“). Trend povečevanja „stopnje zaposlenosti starejših delavcev“ se je upočasnil. Zaradi kopičenja delovne sile in sprememb delovnega časa je „produktivnost dela“ upadla. Na drugi strani so se povečali „izdatki za raziskave in razvoj“, ker je več držav povečalo svoje izdatke, da bi spodbudile oživitvev gospodarstva in dolgoročno rast. Kot odziv na upadajoče povpraševanje je upadla tudi industrijska proizvodnja. To je razvidno iz primera „proizvodnje strupenih kemikalij“.

Povečanje „brezposelnosti“ in „dolgotrajne brezposelnosti“ je vplivalo na socialne razmere. Čeprav se je celotno „tveganje revščine“ zmanjšalo, se je povečalo v starostni skupini od 25 do 49 let in nekoliko tudi v populaciji od 18 do 24 let. Povečali so se tudi „intenzivnost revščine“ in „samomori“, zlasti med moškimi in osebami srednjih let. Tudi „splošna stopnja neto migracij“ se je znižala, verjetno kot odziv na težave pri iskanju zaposlitve v EU. V zvezi z bojem proti svetovni revščini se je zaradi zmanjšanih tokov zasebnih donatorjev in ne zaradi uradnih virov in NVO zmanjšalo „financiranje držav v razvoju“.

Energetske potrebe („končna poraba energije“) so se zmanjšale vzporedno z BDP. Ta manjša poraba je privedla do stabilizacije „energetske odvisnosti“ EU, s čimer je prekinila dolgoročni trend k povečani odvisnosti. „Emisije toplogrednih plinov“ in onesnaževalne „emisije v zrak“, ki so se že zmanjševale, so še hitreje upadle. Tovorni promet se je zmanjšal hitreje kot BDP (kar izraža kazalnik „obseg tovarnega prometa glede na BDP“). Vendar se je poraba energije v prometu zmanjšala manj kot BDP („poraba energije v prometu glede na BDP“), verjetno zaradi počasnejšega zmanjšanja potniškega prometa. „Emisije toplogrednih plinov iz prometa“ so upadle, „emisije dušikovih oksidov (NO_x) iz prometa“ in „emisije trdnih delcev iz prometa“ pa so se zmanjšale hitreje kot v prejšnjih letih. Zmanjšalo se je tudi „število smrtnih žrtev prometnih nesreč“, verjetno zaradi manjšega obsega prometa.

Javni odziv na krizo in način spopadanja z njo se kažeta v upadu „zaupanja državljanov v institucije EU“ in „volilne udeležbe na nacionalnih volitvah“.

Na splošno zgoraj opisane okoliščine otežujejo oceno, ali je bil v EU v zadnjih nekaj letih dosežen dejanski napredek v smeri trajnostnega razvoja. Vendar pa se zdi, da je glede na to, da se skoraj polovica glavnih kazalnikov trajnostnega razvoja EU pomika v zmerno ali izrazito negativno smer, potrebnih več prizadevanj, da bo

Povzetek

Evropska unija na poti k trajnostnemu razvoju.